

بِسْمِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۲۳۳ ۲۷۲۹

معاهدات و اسناد بین‌المللی

از منظر اسناد بالادستی

جمهوری اسلامی ایران

www.ketab.ir

مؤلفان:

دکتر مهدی مقدسی

استادیار گروه حقوق دانشگاه جامع امام حسین (ع)

سید مرتضی موسوی نژاد

انتشارات چتر دانش

سرشناسه	: مقدسی، مهدی، ۱۳۶۵ -
عنوان و نام پدیدآور	: معاهدات و اسناد بین‌المللی از منظر اسناد بالادستی جمهوری اسلامی ایران / مولفان مهدی مقدسی، سیدمرتضی موسوی‌نژاد.
مشخصات نشر	: تهران: چتر دانش، ۱۴۰۱.
مشخصات ظاهری	: ۱۸۰ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۴۱۰-۵۷۳-۶
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۱۰۵.
موضوع	: تعهدات بین‌المللی -- ایران
	International obligations -- Iran
	قراردادها (حقوق بین‌الملل)
	Contracts (International law)
شناسه افزوده	: موسوی‌نژاد سیدمرتضی، ۱۳۶۹ -
رده بندی کنگره	: KZ1301
رده بندی دیویی	: ۳۴۱/۳۷۰۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۸۹۸۰۸۶۸
اطلاعات رکورد کتابشناسی	: فیپا

نام کتاب	: معاهدات و اسناد بین‌المللی از منظر اسناد بالادستی جمهوری اسلامی ایران
ناشر	: چتر دانش
مؤلفان	: مهدی مقدسی - سیدمرتضی موسوی‌نژاد
نوبت و سال چاپ	: اول - ۱۴۰۱
شمارگان	: ۱۰۰۰
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۴۱۰-۵۷۳-۶
قیمت	: ۱۳۰۰۰۰ تومان

فروشگاه مرکزی: تهران، میدان انقلاب، خمینری جاوید (اردیبهشت شمالی)، پلاک ۸۸

تلفن مرکز پخش: ۶۶۴۹۲۳۲۷ - تلفن فروشگاه کتاب: ۶۶۴۰۲۳۵۳

پست الکترونیک: nashr.chatr@gmail.com

کلیه حقوق برای مؤلف و ناشر محفوظ است.

سخن ناشر

رشته‌ی حقوق با تمام شاخه‌ها و گرایش‌هایش، به‌منزله‌ی یکی از پرطرفدارترین رشته‌های دانشگاهی کشور، تعداد فراوانی از دانشجویان علوم انسانی را به‌خود جلب کرده است؛ دانشجویانی که پس از تحصیل، وارد عرصه‌ی خدمت شده و در مناصب و جایگاه‌های گوناگون به ایفای وظیفه مشغول می‌شوند.

منابعی که در دانشکده‌های حقوق، مبنای کار قرار گرفته و تحصیل دانشجویان بر مدار آن‌ها قرار دارد، در واقع، مجموعه‌ی کتب و جزواتی هستند که طی سالیان متمادی چنان‌که باید تغییر نیافته و خود را با تحولات و نیازهای زمانه هماهنگ نکرده‌اند.

این، درحالی است که نیاز مبرم دانش‌پژوهان به مجموعه‌های پربار و سودمند، امری انکارناپذیر است. به‌این‌ترتیب، ضرورت تدوین کتب غنی و ارزشمند برای رفع نیازهای علمی دانشجویان رشته‌ی حقوق و نیز رشته‌های متأثر از آن، باید بیش از گذشته مورد توجه قرار گیرد؛ کتاب‌هایی که روزآمدی محتوای آنها از یک سو و تناسب آنها با نیاز دانش‌پژوهان از سوی دیگر، مورد توجه و لحاظ ناشر و نویسنده، قرار گرفته باشد.

مؤسسه‌ی آموزش عالی آزاد چتر دانش، در مقام مؤسسه‌ای پیشگام در امر نشر کتب آموزشی روزآمد و غنی، توانسته است گام‌های مؤثری در همراهی با دانشجویان رشته‌ی حقوق بردارد. این مؤسسه افتخار دارد که با بهره‌مندی از تجربیات فراوان خود و با رصد دقیق نیازهای علمی دانشجویان، به تولید آثاری همت گمارد که مهم‌ترین دستاورد آن‌ها، تسهیل آموزش و تسریع یادگیری پژوهندگان باشد. انتشارات چتر دانش امیدوار است با ارائه‌ی خدمات درخشان، شایستگی‌های خود را در این حوزه‌ی علمی بیش از پیش به منصه‌ی ظهور برساند.

فرزاد دانشور

مدیر مسئول انتشارات چتر دانش

فهرست

مقدمه ۷

فصل نخست: معاهدات و اسناد بین المللی اقتصادی ۱۵

- گفتار اول: «گروه ویژه اقدام مالی» ۱۷
بند اول: وضعیت و اعتبار حقوقی استفاده از حق رزرو نسبت به مفهوم و مصادیق تروریسم ۱۸
بند دوم: حلقه اتصال FATF و کنوانسیون پالرمو ۱۹
بند سوم: مخاطرات حقوقی امنیتی الحاق به FATF ۲۰
گفتار دوم: کنوانسیون پالرمو ۲۱
بند اول: نظر شورای نگهبان ۲۲
بند دوم: نظرات مجمع تشخیص مصلحت نظام ۲۲
گفتار سوم: کنوانسیون مریدا ۲۶

فصل دوم: معاهدات و اسناد بین المللی امنیتی ۲۷

- گفتار اول: کنوانسیون مقابله با تأمین مالی تروریسم Cft ۲۹
بند اول: نظر شورای نگهبان ۳۰
بند دوم: نظرات مجمع تشخیص مصلحت نظام ۳۳
گفتار دوم: معاهده CTBT ۳۵
گفتاری در باب شناخت معاهده CTBT ۳۶
بند اول: مقدمات انعقاد معاهده CTBT ۳۶
بند دوم: کنفرانس خلع سلاح (CD) ۳۷
بند سوم: مذاکرات CD در مورد CTBT در چه محیطی انجام شد؟ ۳۷
بند چهارم: آخرین وضعیت CTBT ۳۸

- بند پنجم: سیستم نظارت و تأیید معاهده ۳۹
- بند ششم: سیستم نظارت در پروتکل الحاقی به معاهده منع جامع آزمایشات هسته‌ای ۵۱

فصل سوم: معاهدات و اسناد بین‌المللی فرهنگی و علمی ۶۳

- گفتار اول: سند آموزشی ۲۰۳۰ ۶۵
- بند اول: اشکالات کلان در سند ۲۰۳۰ ۶۵
- بند دوم: اشکالات محتوایی در سند ۲۰۳۰ ۶۵
- گفتار دوم: کنوانسیون رفع کلیه اشکال تبعیض علیه زنان ۶۷
- گفتار سوم: کنوانسیون حقوق کودک ۷۱
- بند اول: مغایرت برخی از مواد کنوانسیون با موازین شرع بنا به نظر شورای نگهبان ۷۱
- بند دوم: تعریف کودک ۷۲
- بند سوم: ایرادات کمیته حقوق کودک بر قانون مجازات اسلامی ۷۱
- بند چهارم: اعمال تبعیض علیه کودک ۷۲
- بند پنجم: مغایرت برخی مواد کنوانسیون با موازین شرع ۷۲

فصل چهارم: معاهدات و اسناد بین‌المللی اقلیمی ۷۳

- گفتار اول: معاهده آب و هوایی پاریس ۷۵
- بند سوم: دلایل موافقان الحاق ایران به کنوانسیون پاریس ۷۸
- گفتار دوم: کنوانسیون حمایت از ارقام جدید گیاهی ۷۹

مقدمه

کنوانسیون‌های بین‌المللی، ناشی از عرف و رویه‌های بین‌المللی موجود است که طبق فرموده رهبر معظم انقلاب، نظام سلطه طبق عرف و منافع خودش این نظامات را ایجاد می‌کند. به عبارت دیگر، نمی‌توان کنوانسیون‌ها را مشاهده کرد که متناسب با منافع آنها نباشد. ریل حرکتی به گونه‌ای چیده می‌شود که اهدافشان در قالب یک سند بین‌المللی محقق شود و کشورهای عضو، مجری خواست آنها می‌شوند.

کشورها با این کنوانسیون‌ها دو نوع مواجهه دارند. مواجهه اول این است که می‌پذیرند و شناسایی نظام‌های بین‌المللی را به‌عنوان هنجار داخلی خود تلقی می‌کنند و هدف این اسناد بین‌المللی را محقق می‌کنند. اما مواجهه دوم متفاوت است. اگر کشوری مانند ایران نپذیرد، رفتارها و تحریم‌های سختگیرانه‌تری بر او اعمال خواهند کرد تا اینکه به این کنوانسیون‌ها الحاق پیدا کنند. هدف این اسناد بین‌المللی همواره‌سازی نظامات داخلی کشورها با نظامات بین‌المللی است. در این باب، اشاره‌ای گفتم که به فرمایش رهبر انقلاب راهگشاست:

«معاهدات بین‌المللی که به آن در لغت فرنگی، کنوانسیون گفته می‌شود، در اصل، در یک نقطه پخت‌وپز می‌شود که اطراف قضیه، من باب مثال، صد کشور یا صد و پنجاه کشور که بعداً به آن می‌پیوندند هیچ تأثیری در آن پخت‌وپز اولیه ندارند. یک جایی بالاخره چند قدرت بزرگ در مجموعه‌ها و هیئت‌های فکری‌شان می‌نشینند برای منافع و مصالحی که برای خودشان تعریف کرده‌اند، یک چیزی را پخت‌وپز می‌کنند و به وسیله دولت‌هایی که همسو با آنها هستند یا مرعوب آنها هستند یا دنباله‌رو آنها هستند و خیلی هم منفعی در این کار ندارند، تصویب می‌کنند. اگر یک دولت مستقلی هم پیدا شود مثل ایران که بگوید من این کنوانسیون را قبول ندارم سرش می‌ریزند که ۱۲۰ کشور آن را قبول کرده‌اند؛ چطور شما قبول نمی‌کنید؟ این کنوانسیون‌ها غالباً این‌گونه هستند... حالا چه کنیم؟ بعضی از این کنوانسیون‌ها موارد مفیدی هم دارند. بنده در مورد چنین چیزهایی که اخیراً در مجلس هم مطرح شده گفتم: مجلس خودش مستقلاً قانون بگذارند. فرض کنید [موضوع] مبارزه با تروریسم یا پولشویی است؛ این قانون، قانون مبارزه با پولشویی است؛ مشکلی هم ندارد؛ شرایط زیادی هم ندارد؛

این، خیلی مهم است که ما برویم چیزهایی را که می‌دانیم مشکلاتی هم دارد، به‌علت جنبه‌های مثبت، آن را قبول کنیم؟»

بیانات در دیدار نمایندگان و کارکنان مجلس شورای اسلامی (۱۳۹۷/۰۳/۳۰)
برای آگاهی با ساختار و ریشه اسناد و کنوانسیون‌های بین‌المللی باید با سیر کنوانسیون‌ها و اهداف آنها در دو سند بین‌المللی MDGs و SDGs آشنا شد. سند (MDGs) Millennium Development Goals در سال ۲۰۰۰

در سازمان ملل تصویب و سال ۲۰۱۵ به‌عنوان سال به‌ثمر نشستن اهداف آن تعیین شد. اهداف به‌عنوان «توسعه صلح و توسعه جهان برای ایمنی جهان» مطرح گردیده‌اند. این بیانیه توسعه هزاره را که در سپتامبر ۲۰۰۰، ۱۸۹ کشور آن را پذیرفته و ۱۴۲ نفر از رؤسای دولت‌ها آن را امضا کرده‌اند، هشت آرمان دارد که متناسب با هویت از این آرمان‌ها، نظامات حقوق بین‌المللی از مجرای تدوین و الحاق به کنوانسیون‌ها و معاهدات و اسناد بین‌المللی فراهم گشته‌اند. این آرمان‌ها ۲۱ هدف را دربر می‌گیرد و به ۶۰ شاخص قابل‌سنجش تقسیم‌بندی شده است. در مطالعه این اسناد، نظم و ترتیب خاصی وجود دارد که اهداف، شاخص‌ها و گام‌های اجرایی آن‌ها مشخص است. برای مثال، از بین بردن فقر، دستیافتن به آموزش، گسترش برابری جنسیتی و توانمندسازی زنان، کم کردن مرگ کودکان، بهبود سلامت بالغان، مبارزه با آیدز، پایداری محیط زیست و مشارکت جهانی برای توسعه.

بعد از سند MDGs، در سال ۲۰۱۵ سند مکمل آن، یعنی SDGs (Sustainable Development Goals)، تصویب شد. این سند، نقاط زرد و خلأ سند قبلی را از بین برد و به‌عنوان سند توسعه پایدار که به سند ۲۰۳۰ توسط سازمان ملل معروف شد به تصویب رسید. این سند، مجموعه اهدافی دارد که به آینده مربوط می‌شود؛ که از سال ۲۰۱۵ تا ۲۰۳۰ دولت‌ها باید اهدافی را محقق کنند و قوانین و مقررات آن را تدوین کنند. این سند ۱۷ هدف اصلی و ۱۶۹ هدف ویژه دارد که با مطالعه هدف‌ها و تطابق آن با کنوانسیون‌ها می‌توان به این موضوع دست یافت که کنوانسیون‌ها از روی اهداف این سند نوشته شده‌اند. بان‌کی مون، دبیر کل وقت سازمان ملل متحد اعلام کرده است که این سند،

دستور کاری برای مردم و به ظاهر برای پایان بخشیدن به فقر در همه اشکال، در کره زمین است که باید از ژانویه ۲۰۱۶ عملیاتی شود. اهداف این سند توسط سازمان ملل تعریف شده است و اهدافی مبنایی برای توسعه پایدار دربر دارد که این اهداف، بیشتر اجتماعی- فرهنگی است.

مقام معظم رهبری اولین کسی بودند که در ایران نسبت به این سند اظهار نظر کرده‌اند:

«سند ۲۰۳۰ جزء یکی از اسناد بالادستی سازمان ملل است؛ دست‌هایی پشت سازمان ملل وجود دارند که برای همه شئون ملل دنیا، منظومه فکری تنظیم کنند. این، غلط و معیوب است؛ آن‌ها چه حقی دارند که درباره سنت کشورها اظهار نظر کنند.»

سازمان یونسکو، یک سازمان آموزشی، علمی و فرهنگی وابسته به سازمان ملل است که در راهبای اهداف نظام فکری مبتنی بر جهانی‌سازی در ۱۶ نوامبر ۱۹۴۸ ایجاد شده است. شعار این سازمان این است که جنگ‌ها نخست در اذهان بشر شکل می‌گیرد. از این‌رو دفاع از صلح نیز باید در ذهن انسان‌ها شکل بگیرد. این موضوع مهمی است که اسناد بین‌المللی و کنوانسیون‌های بین‌المللی که از طریق دو سند MDGs و SDGs راهبری شده‌اند بر پایه اهداف صهیونی است. شائبه برانگیزترین نکته، تطابق نرم فعالیت‌های سازمان با اهداف گروهی خاص است که مبتنی بر تعالیم قومی خودشان است.

در سال ۱۹۲۰ یعنی ۲۵ سال قبل از تأسیس سازمان ملل، همین اهداف جهانی (سند توسعه هزاره و ۲۰۳۰) مانیفست یهود و صهیونیستی نوشته شدند؛ جهانی یکپارچه با حکومتی واحد و نظاماتی سراسری، حول اهدافی کلی و یکسان جهت اداره این جهان که در گام اول، نیاز به تأسیس سازمان واحد حول منشوری واحد داشت. برهمیناساس، سازمان ملل تأسیس شده است. در این اسناد، چرخ دنده‌های متعددی وجود دارد که حول یک محور می‌چرخند و اگر کشوری یکی از اسناد مانند سند آموزشی ۲۰۳۰ را نپذیرد و پیروی نکند مجبور می‌شود که همچنان حول محور حرکت کند به‌طوری که این چرخ‌ها خلأ یکدیگر را پر می‌کنند و از طریق دیگری هدفشان را محقق می‌کنند.